

ИЗВЕСТИЯ НА НАРОДНИЯ МУЗЕЙ-ВАРНА

КНИГА VIII (XXIII)

BULLETIN DU MUSÉE NATIONAL DE VARNA

TOME VIII (XXIII)

1972

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО — ВАРНА

него училище, пионер в просветното дело на този район. В тази част също не липсва отделни грешки и пропуски, резултат на недостатъчното познаване и използване на данните, намиращи се в различни възрожденски издания.¹ Нещо повече, налице са съвсем произволни съчинения, каквото примерно е за дейността на тукашното читалище. За създаването на читалище в селото няма абсолютно никакви факти, пък даже и най-далечни податки. Същото се отнася и за обособяването на Черковна като административен център (община) за околните села. Това са по-късни, следосвобожденски институции за селото, които не са съществували в предходните десетилетия.

Периодът след Освобождението е разработен твърде накратко и недокументирано. Тук авторът вероятно е разчитал отчасти и на своите наблюдения и спомени като очевидец и участник в много от описаните събития.

Покрай тези най-общо констатирани слабости и недостатъци биха могли да се посочат и редица конкретни грешки и неточности. Така напр. невярно е писаното на стр. 59, че Вълчо Кирчев е бил делегат на църковно-народния събор в Цариград през 1871 г. Неточно е означено (на стр. 66) и учителствуването на Пеню Иванов в селото — в началото на 60-те години вместо през 1851—52 г. Освобождението на с. Черковна (стр. 73—74) става не през м. юни 1878 г., а едва в края на м. юли с. г. и т. н. Тук може да се изтъкнат и някои композиционни несъобразности. С оглед на ограничения обем на книгата не е било необходимо да се отделя толкова място за въвеждане към отделните глави и някои от параграфите. Екскурзиите из българската история за тази цел биха могли да се посъкратят (вж. стр. 30, 46, 92, 93).

Въпреки слабостите и несъвършенствата си, «Кратка история на село Черковна» е отраден факт в оскъдната ни историко-поселищна литература. Тя е несъмнено постижение и награда за дългогодишния труд на автора, успех и за черковненци, с чиято морална и материална подкрепа е написана и отпечатана. Идните поколения ще се учат от нея, ще я допълват и обогатяват, но познавателната и възпитателната значимост на този пръв опит ще се запази.

В ОТГОВОР НА ЕДНА РЕЦЕНЗИЯ

Васил Маринов

Повод да напиша тези редове ми даде отзивът на А. Маргос върху изследването ми «Миналото на с. Девня, Провадийско, с оглед на «арнаутите» в Североизточна България»,² отпечатан в Известия на Народния музей — Варна, т. V (XX), 1969, стр. 249—253. Буквално същия отзив А. Маргос отпечата преди три години във в. «Народно дело» (10. X. 1967 г.) в гр. Варна. При това положение ми бе наложено да обнародвам този мой отговор, в който да засегна редица важни въпроси, свързани с проблема за произхода на така наречените «албанци» и «арнаути» в с. Девня, Провадийско, които се нуждаят от допълнително осветление, още повече че А. Маргос в своя отзив, характерен с оскърбителния си тон, епитети и квалификации, е допуснал известни неточности.

Още в началото на своето изложение А. Маргос изтъква, че «Варненския край не може да се похвали» с проучванията си върху миналото на селищата, с изключение труда на Никифор Ганев върху историята на гр. Провадия, издаден преди четири десетилетия» (стр. 249). Това твърдение на Маргос не отговаря на действителното положение, защото необяснимо по какви причини той не посочва данните в литература за миналото на десетки села, проучени по места във Варненския край, в монографични трудове като тия за: Аренското плато (1940 г.), Делиорман (1941 г.), в «При-

¹ Вж. В. Тонев, Бележки по учебното дело в Североизточна България през епохата на Възраждането, ИНМВ, т. III (XVIII), 1967 г., стр. 74—80.

² Вж. Езиковедско-етнографски изследвания в памет на акад. Ст. Романски, БАН, 1960, стр. 591—617.

нос към изучаването на бита и културата на турците и гагаузите в Североизточна България» (БАН, 1956 г.). Той не посочва литературата за миналото на гр. Варна, на с. Казашко, Варненско, и пр. След това А. Маргос пише, че «оправдан интерес» в това отношение представлява «публикуваното изследване. . . за миналото на с. Девня, Варненско» от В. Маринов (стр. 249). Тук Маргос не е постъпил правилно, акцентувайки заглавието на работата ми «За миналото на с. Девня», изпускайки втората част — «с оглед на «арнаутите» в Североизточна България» — защото изследването «Миналото на с. Девня» не е пряката моя задача, а средство за изясняване на поставения проблем «с оглед на «арнаутите» в Североизточна България». Четецът добива погрешното впечатление от отзива на Маргос, че се касае за едно пълно, цялостно изследване миналото на с. Девня. И той пише: «Миналото на с. Девня» обхващало осем части, но кои са заглавията на тези части той не посочва. Според Маргос първите пет части били посветени на «арнаутите», а «останалите три части са отделени на историческото минало и етнографията на с. Девня» (стр. 249), без да посочи нито заглавията, нито обхвата (страниците) на тия части. И така не се получава цялостна представа за съдържанието и тематиката изобщо на цялото изследване. Не само това, но се получава и известна неяснота. Така например А. Маргос, пишейки, че последните три части от изследването са били «отделени» за «историческото минало и етнографията на с. Девня», се добива впечатление, че се касае за подробно изследване на «историческото минало» и на неговата «етнография»! А тези три части са: «VI. Запустяването на с. Девня през 1828/29 г. и основаването на ново село Девня през 1830 г.» (стр. 608—611 = три страници), VII. Етнически елементи (стр. 611—613 = две страници) и VIII. Етнографски бележки (стр. 613—616 — три страници, илюстрирани с една скица и 4 фотоснимки, направени от автора, за които Маргос и не споменава).

Съществена слабост в отзива на А. Маргос е, че той не анализира последователно всяка отделна част от моята работа и въз основа на този анализ да направи своите изводи. Така например той не дава точни данни за съдържанието на моя предговор, нито посочва точно целите и задачите на моето изследване. Той пропуска и прегледа на литературата, която съм използвал, и когато посочва някои автори, четецът остава с впечатление, че не съм използвал тази литература. Когато говори за петте части, посветени на «АРНАУТИТЕ», Маргос пише: «Така нарича авторът албанците преселници в българските земи, които населявали някога с. Девня и други селища във Варненско и Разградско» (с. 249). А още от литературата, която посочваме в нашия предговор, се вижда, че голям брой автори поставят името «АРНАУТИ» в кавички, а не използват, както иска Маргос, името «АЛБАНЦИ»!, защото това не са, според посочените автори, а не само според мен, «албански преселници в българските земи», а българи от пределите на Албания (от Арнаутлука) и българи от Македония. Проф. Л. Милетич пише също за «АРНАУТИТЕ» В СИЛИСТРЕНСКО» (ПСп. кн. LXI, 1900, стр. 623—666). Той не пише «АЛБАНЦИТЕ В СИЛИСТРЕНСКО». А. Маргос твърди, че съм имал «предварително поставена» теза. «Всички «арнаути» в България са българи»! Това абсолютно не отговаря на действителното положение. Още в първите редове на работата си пиша: «Въпросът за произхода на така наречените «арнаути» или «албанци» в България, за причините на тяхното преселване в България и от България в Бесарабия и Румъния, за техния език, нрави и обичаи представлява голям интерес» и че «Доста голям брой учени у нас и в чужбина са занимавали и с този въпрос, но и до ден днешен ред въпроси остават неокончателно разрешени» (стр. 591).

А. Маргос изказва странното мнение, че само въз основа на «един факт — за мерата» (!) (стр. 249) съм се мъчил да докажа, «че «арнаутите» в с. Девня били българи. Това също не отговаря на действителното положение. В частта «Арнаутите» в село Девня, Провадийско» (стр. 594—596) давам подробни сведения, които съм събрал от местни информатори за «Изчезналото арнаутско село при с. Девня, Провадийско», за неговото местоположение, за следите, останали от черквата, чешмата, гробището, лозята, харманите, за изчезналите надгробни камъни с кръстове по тях, за броя на къщите му и имената на «арнаутите», които са български, като Иван, Стоян и др. по думите на 100-годишния информатор Васил Дойчев Атанасов от с. Девня, на когото помествам и моя снимка. Цитирам и неговите думи: «Те, арнаутите, били българи, имената им били Иван, Стоян, като нашите. . . български приказвали». Едва тогава споменавам: «Интересно е да се отбележи (подч. от мен — В. М.), че мерата на изчезналото «арнаутско село» при Девня и съседното село Ескиарнаутлар е била обща за двете села. . . (стр. 595) и давам цитат: «Тогава наедно вървели двете села» (цитатът е от информатора Васил Дойчев Атанасов, 100 г.) и продължавам:

«Това иде да покаже, че «арнаутите» от двете села са били от едно и също потекло едните и другите били «арнаути». А. Маргос прави грешка, като използва цитата от информатора като мое изказване. По-нататък привеждам и статистически данни от академик Кьопен за преселниците — 12 056 души от Македония и за изселниците от Варненско — 10 641 души македонци през 1812 г. в Бесарабия. Тези преселници дошли най-малко от 11 села на Варненско, между които: Девня, Ескиарнаутлар (Староселец), с. Петрина река и др. (стр. 596). Това се потвърждава и от завърналите се потомци на старите жители на с. Девня, които съм разпитвал — общо 11 души. Потвърждава го и Ил. Р. Блъсков, който пише, че в с. Девня «в с и ч к и б и л и б ъ л г а р и и б ъ л г а р и от М а к е д о н и я (македонци), наричани от местните жители «арнаути» (стр. 597, разр. моя — В. М.). Вижда се, че не се позовавам само на «един факт — мерата»! Но А. Маргос продължава в същия дух: «За наличието на християнско албанско (подч. от мен — В. М.) население в с. Староселец остава само като предположение» (стр. 249, бел. 1). На посоченото място от А. Маргос никъде не говоря за «албанци», «за албанско християнско население»! Това не са мои думи, а думи на К. Иречек. Всъщност Д. Яранов цитира К. Иречек: «Изглежда, че проф. Иречек не е обърнал достатъчно внимание на обстоятелството, че в Брацигово казват «арнаути» на българските преселници от Костурско, та при пътуването си сетне във Варненско и Провадийско, като му е било съобщено за «арнаути», сметнал е последните за истински албанци» (стр. 596). Ще отбележим, че данните, които използва А. Маргос за с. Староселец, които той взема от публикацията на Р. Стойков, са данни, излезли 4 години след отпечатване на моята работа, което Маргос не отбелязва. Той пише, че имената на споменатите овцевъди в турския документ за джелепкешаните в с. Староселец от 1573 г. «са без изключение на турци» (стр. 249), но самият Р. Стойков доказва, че зад тия имена често се крият насилва потурчени овцевъди българи, каквито доказателства има много в този документ. А. Маргос използва и данни от един руски справочник от 1877 г., в който с. Староселец се дава «като чисто мохамеданско село (подч. от мен — В. М.) с 20 къщи. . . от 70 години на миналия век» (стр. 249). В този документ е казано «мохамеданско село», а не село с турци, а тъкмо в този край имаме насилствено помехамеданчване на старото българско население. Сам Маргос посочва на стр. 251, че в с. Девня имало двама мохамедани по данни на турския документ за джелепкешаните от 1573 г., а именно: Хюсеин КУЛ и ПЕРВАНЕ Абдуллах. Тук става дума за двама българи — Хюсени КУЛ и ПЪРВАН Абдуллах, обхванати от процес на помехамеданчване.

А. Маргос предава неправилно и моите данни за населението на с. Арнауткьой (дн. Пороище) — стр. 250. Той пише: «По-нататък авторът, изхождайки от писаното на Л. Милетич, че от същите албанци, които живеели в с. Арнаутлар, Варненско, и с. Ескиарнаутлар, Провадийско, идва до извода, че населението на с. Арнауткьой е от македонски българи, тъй като той (В. Маринов) вече бил установил, че от същия произход е населението на последните две села» (стр. 250). Подобно нещо не съществува в моята работа. На посочената от Маргос стр. 599 от моята работа аз продължавам да привеждам данни от Ан. Явашов за произхода на жителите на с. Арнауткьой, за построената от тях Ибрахимпашова джамия в Разград, данни от Л. Милетич за родното място на преселниците от Костурско или гр. Янина, за преселването им от с. Арнауткьой във Влашко и за завръщането на 30 семейства обратно в селото, които Милетич смята «албанци» — «тоски», че бидейки християни, те отдавна «усвоили български език» и така постепенно се побългарили, че такива «тоски» имало в Бесарабия, в селата Вълканещи и Каракурт, близо до Болград. . . преселени от Североизточна България. Тук давам данни за «живеещите, според Кьопен, в Каракурт (Бесарабия) «арнаути» (1060 души), че те произхождали не от с. Арнауткьой, както само предполага Л. Милетич, но от с. Девня, които се оказали «арнаути» — македонски преселници, по потекло еднакви с «арнаутите» от съседното с. Ескиарнаутлар и всички села от Провадийска и Варненска околия, каквито са «арнаутите» в с. Караарнаут (Голям извор), Разградско. Тук опроверждам твърдението на Л. Милетич, че преселниците «албанци», бидейки християни, «отдавна усвоили български език». Посочвам, че населението на с. Арнауткьой в Одринско, според проучванията на Ан. Разбойников, «е било македонско от Дебърско» (стр. 600). Съобщавам и данни по Л. Милетич, че жителите на с. Арнауткьой и Караарнаут, Разградско, се женели — «смесвали» помежду си. Привеждам и сведения за населението на с. Арнауткьой по данни на чужди пътеписци от XVIII и XIX в. На А. Маргос всички тия приведени от нас данни му се видели като «градация» (!), а не като обобщение от дългогодишните уси-

лия на редица учени в тази насока. А. Маргос пише, че за «албански колонии» (стр. 250) съобщавали ред автори, като Иречек, Дринов, Милетич и Яранов, с тенденцията, че аз не зная това и че не съм писал нищо по този въпрос, а всъщност Маргос е взел всички тези данни от моята работа (срв. стр. 594, 596, 601, 602, 603 и други). Една от моите задачи бе да опровергая категорически, че е въобще погрешно да се пише и говори за «албански колонии» в Бесарабия. Това по-късно имах възможност и лично да установя по време на етнографските си проучвания в Бесарабия, посещавайки и изследвайки подобни «колонии» през м. май на 1969 г. в Комратский, Чадърлунгский, Вулканешкий и Болградски район; посетих и работих в с. Каракурт, близо до Болград. Част от жителите на с. Каракурт не се наричат «албанци», а «арнаути» — българи. Такива «арнаутски фамилии» съм записал: *Стаматови, Батови, Жечеви, Арнаутови, Белтек* — българи, но минават за арнаути, *Динчеви, Генчеви, Добреви, Младенови, Узунтови* и др. А. Маргос привежда данни за «албанците» по католическия епископ Масарги и П. Богдан в селата Чипровци и Копиловци, които са отдавна известни в литературата и не е Маргос, който ги поставя в научно обръщение. Той също пише, че Д. Яранов отбелязвал, че «арнаутите» в с. Девня са албанци, и читателят остава с впечатление, че В. Маринов е премълчал този факт (стр. 250). А точно обратното е вярното. Аз не само споменавам това, но с редица нови материали опровергавам твърдението на Д. Яранов. Той — А. Маргос — продължава в същия дух: «Не опровергват албанския произход на девненските арнаути и редица учени, които са ги изследвали в техните поселения в Бесарабия, както Кьопен» и Маргос сочи страниците от работата на Кьопен, които е взел от моята работа (вж. стр. 599, бел. 7). Но Кьопен не ги нарича «албанци», а ги именува «арнаути». Същото се отнася и за данните на Скалковски (вж. у мен стр. 596, бел. 6). Но и Скалковски не ги нарича «албанци», а «арнаути». Особено е показателна подправката, която А. Маргос е допуснал с високоуважаемия акад. Державин. А. Маргос пише: «В това отношение свършено категоричен е и Державин, който е направил подробни етнографски, фолклорни, езикови изследвания на девненските албанци, живеещи по настоящем в три села в Приазовието: Гамовка, Георгиевка и Девненское. Според Державин те говорели албански и считали себе си за албанци» (стр. 156 и 159). А. Маргос е почерпил тия данни от моята работа (срв. стр. 602, бел. 5), но това той не съобщава, нито че аз използвам труда на Державин. «Албанци-арнаути на приазовые Украинской ССР» (СЭ, 2, 1948). Державин пише — «Албанци-арнаути. . .» следователно не е категоричен, както погрешно осведомява А. Маргос. В работата си давам доста подробни данни и цитати от статията на Державин, както и съдържанието ѝ (стр. 601). Че Державин не е категоричен, проличава от следния цитат, който ние привеждаме в нашата работа (стр. 602, у Державин — стр. 160). Той пише: «Представляют ли собой наши украинские албанцы подлинных албанцев или же это далекие потомки албанизированного славянского населения западных окрин балканско-славянского мира, сказать трудно. Единственным показателем этнической принадлежности в данном случае служит только родной язык населения-албанский. Что же касается внешнего облика населения, его жилища, костюма, хозяйства и вообще всей материальной культуры, то по существу наши албанцы в этом отношении ничем не отличаются от исследованных нами болгарских колонистов того же района.» И Державин привежда: родилни обичаи, сватбени, погребални, народни празници и народни фамилни имена (у Державин, стр. 160, у мен — 602). Така той установява в с. Георгиевка, че от 36 фамилни имена на «албанците» повечето са български; от 24 фамилни имена от с. Девненское (Таз) също повечето са български; от 22 фамилни имена на с. Гамовка (Джадран) също повечето са български. Както се вижда, всичко това, което Державин изтъква, съответствува на моите нови данни за «албанците» в с. Каракурт в Бесарабия. А. Маргос пише още: «Притиснат обаче от многобройните факти, които установяват по безспорен начин наличието на албански колонии в България, включително и в селата Девня, Варненско, и Пороище, Разградско, В. Маринов е принуден да признае, че между «арнаутите» имало отделни семейства от коренно албанско население» (стр. 250—251). Тук А. Маргос опровергава себе си, че В. Маринов изкарвал всички «арнаути» в България българи. Но той продължава: «Освен това обаче той създава още една категория между «арнаутите» — смес от българи и албанци» (стр. 251). За «смешанни бракове» пише и Державин (стр. 159), пише и Д. Яранов, пишат и други, та неправилно Маргос пише, че Маринов създава подобна категория население. Все така невярно А. Маргос предава сведенията ни за датировката на преселванията на «арнаутите» в селата Арнауткой (Пороище) и Каракурт (Голям извор), Разградско (стр. 251), за които съм

използвал голям брой доказателства и обширна литература (срв. стр. 598, 599, 600, 601, 606), а Маргос пише, че това съм направил «без никакви доказателства»! Когато изброявам причините за преселническите движения на «арнаутите» от пределите на Албания и Македония в България, Маргос прибавил от себе си «и психологически (sic!)» — стр. 251. Маргос неправилно предава и мислите ми, отнасящи се до Али паша Янински Тепеденли, привеждайки цитат от мой информатор, даден в кавички, като мои мисли. После аз пиша: «Стари люде от с. Девня по предание помнят и ми разказваха. . .», а Маргос пише: «Стари люде от село Девня били разказали на В. Маринов!» (стр. 251) и казва: «В. Маринов измисля!»! Така че става дума за предания и разкази, а не за съвременници на Али паша, както погрешно пише Маргос. А. Маргос пише: «Нищо ново не дава В. Маринов в раздел: «Името «арнаутин», «арнаут»» (стр. 251). Трябва само да се съжалева, че Маргос не е видял новото в тази част, но той не прави опит и да го допълни. Вместо него обаче това прави в писмото си до мен един дългогодишен народен учител — Н. Генев, от с. Карамани, Варненско. В писмото си до мен от 12. X. 1967 г. той пише следното: «От нашата българска история, която съм предавал 35 години, зная, че в пределите на малка Албания има 20 български села. Това, пише Никола Генев, трябва да знае и има предвид А. Маргос в своята статия, насочена срещу Вас» (Касае се за първата статия на Маргос, отпечатана във в. «Народно дело» (1967 г.) в гр. Варна. И Генев продължава: «Димитър Георгиев, македонски българин, баща му изселен в гр. Варна, учителствува дълго време в село Ст. Караджа, Провадийско. Селяните казваха на Димитър Георгиев арнаутина. Аргир Николов, македонски българин, беше учител 25 години в с. Червенци, Провадийско. Такива учители във Варненско имаше в миналото много, вече пенсионери». А аз давам данни за Петър Христов, Яни Христов, Димитър Петров, дошли преди 60 години от с. Емборе, Битолско, които местното население нарича с името — арнаути; съобщавам за Калчо арнаута, който бил македонец, за бащата на Божидар Божигов — Димитър Божигов Бюлюкбашиев, родом от с. Савек, Демирхисарско, който като учител в Бунархисар го наричали — арнаута. Посочената литература от мен по този проблем Маргос нарича «компиляция»! Но и сам А. Маргос пише: «Че македонските българи, изселени в източните части на България, са наричани «арнаути», е отдавна известно и на това са обърнали внимание редица автори преди него» (преди В. Маринов — прибавка моя — В. М.) — стр. 251. При този факт опитите на А. Маргос да доказва противното са наистина отишли напразно.

А. Маргос след това спира вниманието си и на «останалите три части от изследването на В. Маринов, които са посветени на «Девня» (стр. 251). Но за учудване А. Маргос не започва изказването си с тези части, а привежда данни за името на с. Девня, за което аз давам подробни данни и привеждам съответната литература в началото на работата си — стр. 2 (стр. 593), включително и работата на Ст. Младенов — «Имената на още десет реки» (сп. БАН, XVI, 1918, стр. 71—76). А. Маргос пише, че аз не съм взел под внимание мнението на «Ст. Младенов» (стр. 251). А. Маргос пише, че «името Девня има индоевропейски произход със значение на «поток», което е отпечатано в моята работа, но той не посочва този факт. Той проявява недоволство, че с. Девня се е запазило чисто българско, за което аз черпя сведения от П. Джорджич (1595 г.) и Лукарич (1607 г.) и от П. Богдан (1640 г.) — у мен стр. 593. А. Маргос пише: «Това твърдение на В. Маринов не е вярно!» (стр. 251). След това Маргос се връща на част VI от работата ми, където привеждам интересни материали за изгарянето, разтурването и на пълното временно изчезване на с. Девня, чиито жители заедно с жители на съседни български села, придружавайки руските войски през 1828/29 г., се отправят за Бесарабия, след което през 1830 г. шестнадесет семейства (дванадесетте от Ямболско) начело с дядо Дука от с. Девня основават наново с. Девня. Привеждам и имената на 11 души информатори от с. Девня, от които съм събрал тези сведения (стр. 608). Ценни сведения за тези исторически моменти и потвърждения намерих в писаното от Ил. Р. Блъсков и К. Иречек. А. Маргос пише: «Селото не е пострадало!» (стр. 252). Тук Маргос спира отново вниманието си на изселените от с. Девня албанци и сочи труда на И. И. Мещерюк: «Переселение болгар в южную Бесарабию 1828—1834 гг.», Кишинев, 1965, излязъл след отпечатването на моята работа. Но и Мещерюк е в полза на мнението, че преселниците известни под името «арнаути», по-късно прекръстени на «албанци» от някои автори, са българи от Македония. Мещерюк пише на стр. 66: «Многие болгары, гагаузы, македонцы (подч. от мен — В. М.), гърци и други, които «Единственото спасение за себе си те видели в преселването си от Източна България в пределите на Русия». Думата «албанци»

не се среща никъде в труда на Мещерюк. Също така в § 4 «Состав переселенцев» (стр. 162—179) И. И. Мещерюк спира вниманието си на следните преселници от България в Бесарабия: «българи, гагаузи, гърци»; и тук името «албанци» въобще не се споменава.

А. Маргос проявява недоволство и от това, че съм отворил доста голяма скоба в работата си по въпроса за произхода на гагаузите. А. Маргос пише малко иронично, че аз съм бил «един от ревностните поддръжници на тезата, че гагаузите са от български произход» (стр. 252). Но ще припомня на А. Маргос, че когато идваше при мен в Етнографския институт, той потвърждаваше моето мнение със същия процес, който се срещал и при арменците: имало арменци, които забравили своя език и сега говорили само на турски език подобно на българите гагаузи. Но преди 100 години и дописникът «С. С. Т.», който ние погрешно сме отъждествили с «Г. С. Р.», пише, че гагаузите са българи. Тази дописка, намерена в архива на Г. С. Раковски, е ценен извор за произхода на гагаузите. Там четем: «Гагаузите не са ни турци, ни гърци, нито никакви други, ами едни (по-старите) са сирачета на падналите наши българи в тези страни на бойното поле за чест и слава и защита на тогавашната ни държава. . .» (срв. у мен — стр. 611). А. Маргос твърди сега обратното, че гагаузите не са българи! Но А. Маргос не е прочел какво пише в новата си книга И. И. Мещерюк, която сочи сам А. Маргос: «Мещерюк пише, че има достатъчно основание да се смята, че гагаузите и гърците (известни под името греко-българи — к. м. — В. М.) са българи *«жертвой политики языковой ассимиляции, проводимой турецкими и греческо-фанариотскими угнетателями»* (стр. 165 — подч. от мен — В. М.). А. Маргос пише, че: «В последната глава като етнограф бихме очаквали, че В. Маринов ще прояви компетентност!» (стр. 253). Става въпрос за частта «Етнографски бележки». Маргос не посочва нейния обхват от три страници, не посочва приложените скици и фотоснимки (пет образа), нито се е помъчил да обясни целта на нейното кратко съдържание, а «компетентно» пише, че тази част започвала с: «ралата и диканите, каменните валяци, триори и таргата; авторът се спира и на облеклото (само мъжкото), след това на къщите и вътрешното им разпределение» (стр. 253). Но защо В. Маринов е привел само отделни характерни моменти в своите «Етнографски бележки» от бита на населението Маргос не прави опит и за обяснение. От тази кратка характеристика на отделни елементи от материалната култура на населението се вижда, че не е останала следа нито в терминологията, нито в типологията, в мъжкото облекло, домашната уредба и пр. от «албанците» на А. Маргос в с. Девня. Той некомпетентно твърди, че нямало разлика между ралата на обр. 2 и обр. 3, а едното е конско рало с късо вуище, а другото е рало с дълго вуище за теглене от едър добитък и че това са два варианта от кривовуищния тип рални форми; при това в терминологията на отделните им части няма нито един албански термин. За А. Маргос всички етнографски явления се виждат чудни, дори невероятни!

В заключение ще изтъкнем, че от дотук изложеното става съвършено ясно тенденциозността, с която е проникнат целият отзыв на А. Маргос върху статията ми: «Миналото на с. Девня, Провадийско с оглед на «арнаутите» в Североизточна България», излязла от печат преди 10 години. Вижда се, че този отзыв, изпъстрен с разни епитети и квалификации, не допринася с нищо за изясняване на проблемите, свързани с така наречените «арнаутски» и «албански» колонии в България и Бесарабия, а още по-малко за произхода на българите-гагаузи. Напротив, с такива писания от неспециалисти въпросите се само замъгляват и профанират.